

Μάθημα 1°

Τι σημαίνει λέω την αλήθεια και τι σημαίνει είμαι ελεύθερος;

Οι έννοιες της ελευθερίας και της αλήθειας στην κοινωνία των ανθρώπων.

Εισαγωγικά.

Είναι βαρετό να ρωτάς αυτονόητα πράγματα! Συνηθίζουμε να μιλάμε με λέξεις και δεν ρωτάμε για τη σημασία τους. Πού να ψάχνεις τι σημαίνει η κάθε λέξη, εδώ δεν ρωτάς γιατί γίνονται τόσοι πόλεμοι στον πλανήτη αυτό και γιατί σκοτώνονται κάθε μέρα ανυποψίαστοι άνθρωποι, παιδιά και γέροι και θα ρωτάς τι σημαίνουν οι λέξεις? Οι λέξεις όμως είναι πλάσματα ζωντανά, έχουν ιστορία και ηλικία και ρόλους μέσα στη γλώσσα μας και η γλώσσα μας καθορίζει ποιοι είμαστε και πώς ζούμε. Δίκαια λένε πολλοί πως πατρίδα μας είναι η γλώσσα μας. Είναι λοιπόν σημαντικό, κάθε λέξη που χρησιμοποιούμε να την γνωρίζουμε καλά όπως γνωρίζουμε τα μέλη του σώματός μας. Αλλιώς, καταλαβαίνουμε άλλα πράγματα από αυτά που κάποιος λένε και δεν είμαστε και σίγουροι αν αυτά που εμείς λέμε θα κατανοηθούν όπως εμείς θέλουμε. Αυτός ο κίνδυνος να παρεξηγηθούν τα λεγόμενα και να οδηγηθούν οι σχέσεις των ανθρώπων σε αδιέξοδα είναι πολύ μεγάλος και ιδιαίτερα σημαντικός με τις αφηρημένες έννοιες και τις λέξεις που τις σημαίνουν. Οι έννοιες του νερού, του αέρα, της γης και του σπιτιού είναι εύκολο να κατανοηθούν απ' όλους τους ανθρώπους με τον ίδιο τρόπο επειδή σημαίνουν συγκεκριμένες υλικές οντότητες, ίδιες για όλους. Λέξεις όμως όπως η αλήθεια, το ψέμα, η ελευθερία, η δικαιοσύνη, η κοινωνία, η αγάπη, η τέχνη κλπ δεν είναι κατανοητές με τον ίδιο τρόπο από όλους τους ανθρώπους. Η σημασία των λέξεων αυτών δεν είναι αυτονόητη όσο είναι η έννοια του δέντρου, της θάλασσας και του βουνού.

Στη διαδρομή για να δούμε πώς λειτουργούν οι λέξεις και οι έννοιες, μια διαδρομή που θα τελειώσει με ένα μάθημα αφιερωμένο στην συνεννόηση των ανθρώπων, θα δούμε μερικές τέτοιες αφηρημένες έννοιες. Ως πρώτες αφηρημένες έννοιες θα δούμε τις σημασίες των δυο λέξεων του τίτλου αυτού του μαθήματος, τις σημασίες της **ελευθερίας** και της **αλήθειας**, που καθορίζουν την κοινωνία μας. Οι λέξεις αυτές καθορίζουν κάθε κοινωνία. Θα δούμε πόσο σημαντικό είναι να είσαι ελεύθερος και πόσο σημαντικό να λες την αλήθεια όταν κοινωνείς την ύπαρξή σου με άλλους ανθρώπους. Τι σήμαινε άραγε στο παρελθόν και τι σημαίνει σήμερα η λέξη ελευθερία και τι η λέξη αλήθεια στον κόσμο που ζούμε πάνω στον πλανήτη αυτό που τον λένε Γή; Προτού δούμε τη σημασία αυτών των δυο λέξεων, ας δούμε κάτι πιο πρωταρχικό, θα δούμε το νόημα να γνωρίζουμε τη σημασία των λέξεων μέσα στο χρόνο. Γιατί άραγε να ψάχνουμε τι σήμαινε η ελευθερία στο παρελθόν; Δεν σήμαινε άραγε το ίδιο με σήμερα; Με την αλήθεια τι γίνεται; **Πόσο διαχρονικές είναι οι έννοιες και πόσο διεθνείς;**

Τι σημαίνει λέω την αλήθεια και τι σημαίνει είμαι ελεύθερος;

Αυτά τα ερωτήματα είναι σημαντικό να μας απασχολήσουν σήμερα που η ένταση στις σχέσεις των ανθρώπων μεγαλώνει. **Πόσο αληθινοί και πόσο ελεύθεροι είμαστε άραγε;** Για να απαντήσουμε σε αυτά τα ερωτήματα είναι σημαντικό να δούμε τι εννοούσαν οι παλιότεροι με τις λέξεις αλήθεια, ελευθερία, ψέμα κλπ και να δούμε τι εννοούν οι άλλοι άνθρωποι που δεν μιλούν Ελληνικά για τις έννοιες που σημαίνονται με αυτές τις Ελληνικές λέξεις. Προτού πάμε στις έννοιες αυτές ας δούμε **πως σχετίζεται η λέξη με την έννοια**, ας δούμε **πώς η λέξη σημαίνει την έννοια**. Η λέξη λέγω παράγεται από το λόγο και ο λόγος δεν είναι καθόλου αυτονόητος στην ιστορία των ανθρώπων. Ο λόγος χρειάζεται συντήρηση για να τηρείται η λογική του υπόσταση. Χωρίς αυτή τη λογική του υπόσταση ο λόγος δεν υπάρχει. Είναι πλεονασμός να πει κανείς πως το σίδηρο είναι σιδερένιο ή η πέτρα πέτρινη δεν είναι όμως πλεονασμός να πούμε πως ο λόγος είναι λογικός ή ο άνθρωπος ανθρώπινος. Τόσο ο λόγος όσο και ο άνθρωπος είναι οντότητες που παρά τη μορφή τους λειτουργούν πέραν της ουσίας τους. Έτσι, μια ομιλία χωρίς νόημα μπορεί να χαρακτηριστεί ως λόγος παρά την έλλειψη λογικής όσο και ένας άνθρωπος που χωρίς λόγο κάνει πράγματα παράλογα και ανάρμοστα στην ουσία του ανθρώπου, κάνει δηλαδή πράγματα τόσο παράλογα όσο και απάνθρωπα. Είναι λοιπόν ανθρώπινο να ζούμε τη σημασία των λέξεων όπως ζούμε τη φιλία των πιο στενών μας φίλων και να νοούμε το λόγο μας όπως αισθανόμαστε τα μέλη του σώματός μας.

Λέξη, σημασία, έννοια.

Για να δούμε την σημασία της ιστορίας των λέξεων, απαραίτητο είναι να δούμε τι είναι μια λέξη και πώς λειτουργεί.

Κάθε λέξη σημαίνει κάτι. Είναι ένας ήχος ή ένα σύμβολο γραμμένο με γράμματα ή εικόνες που σημαίνει μια πράξη, ένα αντικείμενο, κάτι το αφηρημένο ή κάτι το συγκεκριμένο. Αυτό που σημαίνει η λέξη, η κάθε λέξη δεν είναι πάντα το ίδιο για όλους τους ανθρώπους αλλά και για όλες τις φορές που η λέξη θα ειπωθεί. Όπως δυο φορές δεν θα περάσεις τον ίδιο δρόμο, ο δρόμος πάντα αλλάζει, έτσι και δυο φορές μια λέξη δεν θα έχει ακριβώς την ίδια σημασία. Όμως ο δρόμος όσο κι αν αλλάζει, παραμένει στη θέση τους και μόνο αν καταστραφεί ολοσχερώς η πόλη ή αν αλλάξει το σχέδιο της θα αλλάξει και ο δρόμος αφήνοντας την εικόνα του σε κάποιον χάρτη ή κάποιες μνήμες. Όπως το πέρασμα από το δρόμο που δεν είναι ποτέ ακριβώς το ίδιο αλλά πάντα είναι πέρασμα του δρόμου όσο ο δρόμος υπάρχει έτσι και η λέξη έχει την μόνιμη λειτουργία της και η μόνιμη και σταθερή λειτουργία της καθορίζεται από την νόηση μας. Βασική λειτουργία του νου είναι η αφαίρεση. Αφαιρούμε τα ειδικά χαρακτηριστικά για να μείνουν τα πάγια, αυτά που καθορίζουν την έννοια ανεξάρτητα από τις συνθήκες που αυτή η έννοια νοείται. Στο νου μας η λέξη έχει την ίδια λειτουργία, την ίδια σταθερή έννοια, ανεξάρτητα από την αισθητή παρουσία της στον λόγο μας. Η παρουσία της λέξης εκφράζεται μέσω των αισθήσεών μας, την ακούμε, τη λέμε τη διαβάζουμε, την φανταζόμαστε με εικόνες των αισθήσεων μας, η λέξη είναι αισθητή και νοητή ως αισθητή οντότητα. Το σφυρί, είναι ένα όνομα που έχουν εκατομμύρια εργαλεία. Περίπου εκατομμύρια είναι και οι μορφές των σφυριών, όλα όμως τα σφυριά έχουν ένα στέλεχος ελαφρύ και κατάλληλο για να το πιάσει ο χρήστης τους και ένα βαρύ με το οποίο διαμορφώνει ότι με το σφυρί σφυρηλατείται. Η έννοια του σφυριού είναι ό,τι σημαίνεται με τη λέξη σφυρί. **Η λέξη σημαίνει την έννοια και ο νους μας νοεί με έννοιες.**

Η νόηση, αυτό το γόνιμο ταξίδι στον κόσμο των εννοιών, γίνεται επειδή θέλουμε να νοήσουμε και να κατανοήσουμε κάτι και μέσω της κατανόησης, να αλλάξουμε, να προσεγγίσουμε, να καταναλώσουμε, να χαρούμε ή να έχουμε μια οποιαδήποτε επέμβαση ή σχέση με αυτό το κάτι. Η νόηση γίνεται επειδή επιθυμούμε κάτι. Η ικανοποίηση αυτής μας της επιθυμίας είναι αδιανόητη χωρίς τη συμμετοχή των αισθήσεων μας. Η νόηση των εννοιών, μέσω της μνήμης και των αισθήσεων, κάνει το ταξίδι στον κόσμο των εννοιών ένα ταξίδι στην πραγματικότητα, ή έστω στην φαντασία που αντανακλά την πραγματικότητα ή που επεκτείνει την πραγματικότητα. Η νόηση των νοητών δεν είναι απαραίτητα ταξίδι στην φαντασία. Η φαντασία απαιτεί την δημιουργική νόηση, την εμφάνιση εννοιών που παράγονται ή συντίθενται από τις έννοιες που συλλέγουμε με τις αισθήσεις μας, όπως οι έννοιες των χρωμάτων, των γεύσεων, των ήχων κλπ.

Το ταξίδι των λέξεων στον κόσμο των εννοιών

Στο πέρασμα των αιώνων, οι έννοιες αλλάζουν ανάλογα με το πόσο κοινές είναι. Αν κάποιες έννοιες πάψουν να είναι κοινές, τότε και οι λέξεις παύουν να τις σημαίνουν. Οι λέξεις έχουν αυτή την ιδιοτροπία, σημαίνουν τα κοινά όπως και η γλώσσα γενικά προσπαθεί να κάμει. Οι έννοιες όμως; Οι έννοιες γεννούνται και πεθαίνουν γρηγορότερα από τις λέξεις που αλλάζουν στην ιστορία τους σημασίες. Θα δούμε παρακάτω την ιστορία των λέξεων της ελευθερίας και της αλήθειας. Οι λέξεις αυτές άλλαξαν σημασία τόσο στην ιστορία της Ελληνικής γλώσσας και πατρίδας όσο και στην διαδρομή τους μέσα στις άλλες γλώσσες. Οι δυο αυτές λέξεις δεν μετακόμισαν σε άλλες γλώσσες, δεν δανείστηκαν σε καμιά άλλη γλώσσα ενώ έχουν ξαδέρφες λέξεις που σημαίνουν παρόμοια πράγματα αλλά όχι τα ίδια. Η ανάγκη να μεταφερθούν ορισμένες έννοιες σημαίνουσες με άλλες λέξεις, διαφορετικές από αυτές τις λέξεις της ελευθερίας και της αλήθειας, στην γλώσσα των Ελλήνων, δημιούργησε μια άλλη σημασία τόσο για την ελευθερία όσο και για την αλήθεια. Σημαντικό ρόλο εδώ παίζει η ιστορία της λέξης και η χρήση της από ανθρώπους που χρησιμοποιούν τη λέξη με δυνατά εργαλεία έκφρασης όπως τα διδακτικά βιβλία και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Με αυτά τα εργαλεία, οι λέξεις εύκολα αλλάζουν σημασίες.

Η ιστορία της σημασίας των λέξεων μέσα σε μια γλώσσα είναι σημαντική επειδή μόνο έτσι μπορούμε να γνωρίζουμε τι λέγανε οι παλιότεροι, αυτοί που καθόρισαν την δική μας την μορφή και όλη μας την υπόσταση. Ό,τι είμαστε εμείς σήμερα έχει καθοριστεί από χιλιάδες γενιών πριν από μας, γενιών που γέννησαν τους παππούδες και τους παππούδες των παππούδων μας σε μια μακρά αλυσίδα υγιών ανθρώπων που ερωτεύτηκαν, γέννησαν ανάθρεψαν κι αγάπησαν και τελικός, για μας, κρίκος ... είμαστε εμείς! Αυτή την αλυσίδα των γενεών που μόνο δεσμά δεν φτιάχνει, αν την γνωρίσουμε, θα γνωρίσουμε τον ίδιο μας τον εαυτό. Είναι σημαντικό και απαραίτητο να γνωρίζουμε ποιοι είμαστε, έτσι γνωρίζουμε και το τι θέλομε και, παρακάτω, θα δούμε πόσο σημαντικό είναι να γνωρίζουμε τι θέλομε και τι σχέση έχει η επιθυμία μας με την ελευθερία μας και την ικανότητά μας να είμαστε αληθινοί. Στη ζωή μας, ο καθένας με ένα μοναδικό και ανεπανάληπτο τρόπο, γράφει την δική του ιστορία. Για να γράψεις όμως ιστορία πρέπει να ξέρεις να διαβάζεις ιστορία. Η γραφή και η ανάγνωση πάνε μαζί και αλληλοκαθορίζονται. Η γραφή και η ανάγνωση της ιστορίας δεν γίνονται πάνω στα χαρτιά και στις οθόνες, γίνονται πάνω στον κοινωνικό ιστό. Κοινωνικός ιστός είναι ο οργανισμός αυτός ο ζωντανός που γεννιέται από τα κοινά μεταξύ των ανθρώπων, γι αυτό τον λέμε και κοινωνικό. Αυτά τα κοινά έχουν μια ιεραρχία. Το ιερότερο όλων των κοινών μεταξύ των ανθρώπων είναι η γλώσσα τους και πάνω από αυτή ο λόγος. Ακόμη κι από τον αέρα που αναπνέομε, η γλώσσα που μιλάμε και συνεννοούμαστε είναι ότι πιο σημαντικό έχουμε. Αν δεν το έχουμε, αν δεν γνωρίζουμε τη γλώσσα των ανθρώπων με τους οποίους συζούμε, την μαθαίνουμε ή διδάσκομε τη δική μας ή δημιουργούμε μια κοινή γλώσσα. Χωρίς κοινή γλώσσα κοινωνία δεν υπάρχει. Θα δούμε παρακάτω πως η γλώσσα είναι τέχνημα ανθρώπινο και υπακούει στους νόμους του τεχνήματος. Ως τέχνημα δημιουργείται από τον άνθρωπο και είναι σύμφυτο με την ύπαρξή του. Τα μωρά σε όλο τον πλανήτη με το που θα γεννηθούν κλαίνε, μετά το κλάμα έρχονται οι πρώτες συλλαβές, μπα μπα μα μα μαμ μαμ κλπ. Τα χείλη ενώνονται και προφέρουν τις πρώτες συλλαβές με το

πρώτο γράμμα σε όλες τις γλώσσες το α. Όσο απαραίτητη είναι η συνεννόηση μεταξύ των ζώντων ανθρώπων τόσο απαραίτητη είναι και η συνεννόηση μεταξύ των πεθαμένων και των αγέννητων. Στη μέση, μεταξύ πεθαμένων και αγέννητων είμαστε εμείς..

- Για να **συνεννοηθούμε** λοιπόν μεταξύ μας αλλά και
- για να **καταλάβουμε** τι είπαν οι παππούδες μας αλλά και
- για να **καταλάβουμε** του λόγου μας την ιστορία τα δικά μας παιδιά,

πρέπει ό,τι λέμε να είναι κατανοητό ή κατανοήσιμο από όλους αυτούς:

- τους συνανθρώπους μας,
- τους παππούδες μας και
- τα παιδιά μας.

Αν δεν είναι κατανοητό ότι λέμε, αν μιλάμε μόνοι μας και κανείς άλλος δεν μας καταλαβαίνει,

τότε είναι αμφίβολο αν κι εμείς καταλαβαίνουμε τι λέμε. Αν συνεχίσουμε έτσι, εκφραζόμενοι ακατανόητα τότε θα μείνουμε μόνοι μας, έρμια των ορέξεων όσων γουστάρουνε να έχουνε ανθρωπόμορφα ζώα στη δούλεψη και στις ορέξεις τους. Τέτοια κτήνη υπήρξανε πολλά στην ιστορία των ανθρώπων και εμφανίζονται ξανά και ξανά με άλλα πρόσωπα αλλά πάντα με την ίδια κτηνώδη μορφή, αυτή του αρπακτικού της ανθρωπιάς των άλλων, της κατανάλωσης των δημιουργημάτων των άλλων ανθρώπων και της καταστροφής σχέσεων, υλικών και πνευματικών αγαθών. Κάποτε, και αυτά τα κτήνη καταλαβαίνουν πως αφού τα φάνε όλα κάποιος πρέπει να ξαναδουλέψει, τότε ψευδόμενοι αναγορεύουν την εργασία σε ύψιστο προτέρημα ... για να έχουνε αυτοί να τρώνε από την εργασία όσων πιστέψουν πως πρέπει να δουλεύουν για να πληρώνονται με το λεγόμενο χρήμα. Η πληρωμή είναι μια έξυπνη απαλλοτρίωση της ικανότητας να ειπωθεί η αλήθεια. Για τις σχέσεις της αλήθειας, της εργασίας, της αξίας, του χρήματος και την νομή του οίκου των ανθρώπων, την οικονομία δηλαδή θα μιλήσουμε σε επόμενο μάθημα. Ας πάρομε όμως τα πράγματα με τη σειρά τους κι ας ξεκινήσουμε τη λέξη της αλήθειας.

Τι είναι η αλήθεια;

Η λέξη αυτή σήμαινε, στην πανάρχαια Ελληνική γλώσσα την άρνηση της λήθης, της ξεχασιάς. Αληθής ήτανε αυτός που ήτανε ζωντανός που δεν λάνθανε και λανθάνω σήμαινε ότι σημαίνει σήμερα λουφάρω. Λήθη ήτανε, όπως και σήμερα η ανυπαρξία της μνήμης και η μνήμη ήτανε συνδεδεμένη με την επιθυμία άρρηκτα. Πώς; Η επιθυμία έχει μέσα της τη θύμηση, το θυμικό που έλεγε ο Αριστοτέλης και ο Πλάτωνας για να εκφράσουν την υπόσταση εκείνη της ψυχής που θέλει, που έχει επιθυμία για κάτι. Όποιος θέλει, όποιος επιθυμεί, αυτός θυμάται και θυμώνει αν δεν πάρει ή αν δεν κάμει αυτό που θέλει. Η μνήμη είναι η αφετηρία της επιθυμίας. Ένας άνθρωπος που έχει χάσει την μνήμη του δεν έχει επιθυμίες, η επιθυμία της επιβίωσης έχει γίνει ένστικτο αυτοσυντήρησης. Είναι λοιπόν η αλήθεια, η άρνηση της λήθης, στάση ζωής. Η αλήθεια ταυτίζεται με τη ζωή του ανθρώπου και ονομάζομε αληθινό τον άνθρωπο εκείνο που ζει αληθινά, που ξεσηκώνει στο πέρασμά του τη χαρά της ζωής στους άλλους. Αυτή η χαρά δεν είναι

δεδομένη κι αυτονόητη. Άνθρωποι χωρίς μνήμη είναι άνθρωποι μονάχα στη μορφή την εξωτερική, σώματα που δεν κοινωνούν την ανθρώπινη κοινωνία.

Η αλήθεια και το ψέμα.

Στα Ελληνικά η λέξη αλήθεια έγινε με την προ-θέση του στερητικού α- στη λέξη λήθη. Λήθη σημαίνει αμνησία, ξεχασιά, λάθος, πτώση, διάλυση και θάνατοι. Γι αυτό και η λήθη ήταν ένα από τα χωριά του Άδη. Αλήθεια λοιπόν είναι η άρνηση της λήθης, της ξεχασιάς του αραλικιού και του θανάτου. Ο αληθινός θυμάται, έχει επιθυμίες και θυμώνει για να φτιάξει ότι χαλά αλλά και το καινούριο. Ο αληθινός είναι φτιαγμένος από αλήθεια, όπως ο πέτρινος από πέτρα και ο σιδερένιος από σίδηρο. Ο αληθινός δεν είναι απαθής, έχει πάθη και αγαπά να φτιάχνει αξίες από το τίποτε. Αν δεν τα κάνει αυτά, τότε είναι ψεύτικος.

Τι σημαίνει ψεύτικος και τι είναι το ψέμα;

Ο ψεύτικος είναι φτιαγμένος από ψέματα. Τι είναι ψέμα; Ψέμα είναι η νεοελληνική λέξη για το ψώμα, το πτώμα δηλαδή. Ό,τι έχει πέσει είναι πτώμα. Το αντίθετο της ζωής, της αλήθειας δηλαδή, είναι ο θάνατος, Η λέξη πτώμα προέρχεται από το Ελληνικό ρήμα πίπτω. Πτώμα λοιπόν είναι ότι έχει πέσει και το πτώμα έγινε ψώμα και το ψώμα, έγινε ψέμα. Στην Κρήτη λέμε ψώμα το ψέμα. Το πτώμα δεν είναι ζωντανό, λανθάνει χάμω και είναι ... λάθος¹. Το πτώμα είναι λάθος αλλά και ένα λανθασμένα τοποθετημένο πράγμα λέγεται και πεταμένο ή πεσμένο και είναι πτώμα> ψώμα>ψέμα.

Η λέξη ψεύτικος λοιπόν σημαίνει τον φτιαγμένο με ψέματα όπως η λέξη αληθινός σημαίνει τον φτιαγμένο με αλήθεια και η λέξη ζαχαρένιος τον φτιαγμένο με ζάχαρη. **Οι λέξεις ψέμα και αλήθεια είναι ουσιαστικά και σημαίνουν την ουσία από την οποία αποτελείται ο αληθινός και ο ψεύτικος που είναι επίθετα. Οι δυο λέξεις αυτές, η αλήθεια και το ψέμα σημαίνουν αντίθετες έννοιες όσο αντίθετες είναι η ζωή και ο θάνατος. Παρά την αντίθεσή τους, οι λέξεις αυτές, έχουν ένα κοινό μεταξύ τους. Είναι και οι δυο λέξεις, είναι δηλαδή εμφανίσεις του λόγου όπως**

Κανένα μη ανθρώπινο όν δεν έχει αναπτύξει αυτό που εμείς οι άνθρωποι ονομάζομε επιστήμη και δεν γνωρίζω καμιά γλώσσα ζώων για να δω πώς ζώα εννοούν αυτό που εμείς οι άνθρωποι λέμε επιστήμηⁱⁱ. Βέβαια, σήμερα είναι της μόδας να λέμε αρλούμπες επιδεικνύοντας την ελευθερία της έκφρασης μας που κατοχυρώνεται μάλιστα με το σύνταγμα σε όλες τις δημοκρατικές χώρες. Ας δούμε όμως τι σχέση έχει η ελευθερία με την αλήθεια και πώς η ελευθερία της έκφρασης επηρεάζει την αλήθεια και πώς, τελικά, η αλήθεια επηρεάζει την κοινωνία των ανθρώπων. Θα δούμε λοιπόν τις έννοιες:

---

¹ Άλλο το λάθος κι άλλο το σφάλμα. Σφάλμα είναι η απόκλιση από το ευθύ, το ορθό. Σφάλω αν γράψω κάτι ανορθόγραφα και είναι σφάλμα να πώ ότι έκαμα λάθος. Τα ορθογραφικά σφάλματα δεν είναι λάθη, είναι σφάλματα. Στη ζωή μας κάνομε και λάθη και σφάλματα. Αν δεν διάβασα και δεν μπόρεσα λόγω τεμπελιάς να πετύχω ένα στόχο, έχω κάμει ένα λάθος. Αν διάλεξα κάτι που δεν μου ταίριαζε, έκαμα ένα σφάλμα, έσφαλα.

- της αλήθειας
- της ελευθερίας,
- της έκφρασης και
- της κοινωνίας

και μετά θα δούμε την σχέση της ελευθερίας με την έκφραση της αλήθειας και των δυο μαζί με την κοινωνία.

Είναι η αλήθεια ίδια για όλους τους ανθρώπους;

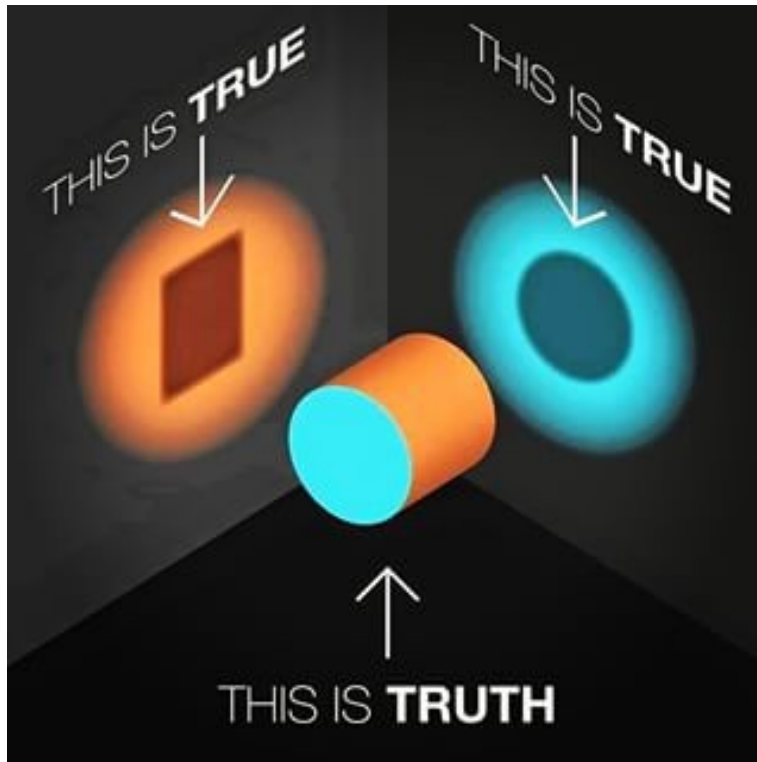
Είπαμε προηγούμενα πως η αλήθεια είναι ζωή και πως η αλήθεια είναι η άρνηση της λήθης. Αυτά καταλαβαίνουν και αυτά κατανοούν και εννοούν οι Έλληνες. Αν δούμε με ποιες λέξεις άλλα έθνη εκφράζουν την ίδια έννοια, αυτή την έννοια της αλήθειας, θα δούμε ότι δεν υπάρχουν παρόμοιες λέξεις αλλά ούτε και έννοιες.

Η λατινική, η αγγλοσαξονική, η Γερμανική και η Σλάβικη αλήθεια.

Στις περισσότερες γλώσσες, τουλάχιστον σ' αυτές που μιλιούνται στην Ευρώπη, τις λατινογενείς, τα Αγγλικά, τα Γερμανικά, τις Σκανδιναβικές και τις σλάβικες γλώσσες η λέξη αλήθεια μεταφράζεται χωρίς να μεταφέρεται ακριβώς και σε όλες η έννοιά της στην Ελληνική, με μια σειρά λέξεων που σημαίνουν, ως επί το πλείστον, την συμφωνία με την πραγματικότητα. **Είναι κάτι αληθές αν αυτό αποδεικνύεται στην πραγματικότητα ή στην πράξη του ανθρώπου. Η απόδειξη είναι το κριτήριο της αλήθειας.** Στην Ελληνική γλώσσα και σκέψη το αληθινό είναι αυτό που ξεσηκώνει άρα το αληθινό δεν είναι ανάγκη να υπάρχει για να συμφωνήσει κανείς μαζί του. Ο αληθινός άνθρωπος είναι αυτός που ζει σωστά και η πράξη του δίδει ζωή σ' αυτόν και στους άλλους. Έτσι, είναι αδιανόητο για τον Έλληνα να σταματήσει στην απόδειξη της συμφωνίας μιας πρότασης με την πραγματικότητα, πράγμα σύνηθες και αποδεκτό για άλλους λαούς. Αν για την πλειοψηφία των άλλων λαών, αληθές είναι ότι κάποιος βλέπει με τις αισθήσεις του ή ό,τι αποδεικνύεται με την λογική συνεπαγωγή, για τον Έλληνα αληθές είναι ότι ο αληθεύων πράττει και αποδίδει. Η έκφραση της πραγματικότητας είναι μέρος της αλήθειας, χωρίς την έκφραση της πραγματικότητας η αλήθεια δεν λέγεται, η υπάρχουσα όμως πραγματικότητα δεν είναι όλη η αλήθεια. Η απόδειξη της αλήθειας είναι συνυφασμένη με την αίσθηση της αλήθειας και την ικανοποίηση μιας όρεξης ή μιας επιθυμίας. **Η αλήθεια είναι προϊόν λογικής σκέψης, αίσθησης της πραγματικότητας και βούλησης,** βούλησης να βρεθεί η αλήθεια και να επιβληθεί, να σπαρθεί και να δώσει καρπούς. **Μια ανέκφραστη αλήθεια είναι ανόητη και δεν υπάρχει.**

Η αλήθεια των άλλων Ευρωπαϊκών εθνών είναι διαφορετική, είναι η νόηση της πραγματικότητας και η λεκτική έκφρασή της. Για τους Ευρωπαίους, πολλές αληθινές όψεις του ίδιου πράγματος δεν είναι η αλήθεια. Η αλήθεια βγαίνει μέσα από τις διαφορετικές όψεις με το νου που νοεί τις όψεις σε έννοιες και τις συνθέτει νοώντας, τελικά την μια και μοναδική έννοια της αλήθειας. **Ανόητη αλήθεια δεν υπάρχει, σε καμιά γλώσσα και σε κανένα πολιτισμό.** Πολλές

οι όψεις της αλήθειας οι αληθινές όπως και οι απόψεις όσων την βλέπουν αλλά η αλήθεια είναι ΜΙΑ και μοναδική και καθόλου ... ανόητη! **Η αλήθεια είναι νοητή και μοναδική και σε αυτό συμφωνούμε όλοι οι άνθρωποι.**

Η Αγγλοσαξωνική άποψη για την αλήθεια.

Αληθής είναι η εικόνα του πραγματικού το οποίο πραγματικό ορίζεται ως αλήθεια.

Αν μένεις στις απόψεις χωρίς να προχωράς στην κατανόηση της μοναδικής κοινής για όλους αλήθειας, τότε σκοτώνεις την κοινωνία. Οι πολλές αλήθειες δεν αφήνουν περιθώριο για μια κοινή για όλους αλήθεια που ενώνει με την συνεννόηση. όσοι δεν συνεννοούνται δεν μπορούν να δουν την αλήθεια και να τη βιώσουν. Η αλήθεια δεν είναι μόνο διανοητικό προϊόν, είναι και αισθητική αξία. κάτι αποδεδειγμένο νοητικά δεν λειτουργεί κατ' ανάγκη στην κοινωνία. κάτι αληθές αλλά μη σωστά εκπεφρασμένο είναι αδιανόητο για πολλούς άρα και κατανοητό άρα και μη κοινωνήσιμο. Οι δήθεν πολλές αλήθειες, όχι μόνο δεν υπάρχουν αλλά είναι και τρόπος καταστροφής της κοινωνίας των ανθρώπων.

Όσοι θέλουν να ελέγξουν τους ανθρώπους τους χωρίζουν δίδοντας στον καθένα την ψευδαίσθηση πως μπορεί να έχει τη δική του αλήθεια. Έτσι όλοι έχουν τον δικό τους κόσμο αποξενωμένοι από τους άλλους και το αφεντικό κάνει κουμάντο εκμεταλλευόμενος τους αποξενωμένους μεταξύ τους απόκοσμος λάτρεις του δικού τους ανύπαρκτου κόσμου.

Επίλογος επί της αλήθειας, κάτι σαν ... επαλήθευση!

Αλήθεια και ψέμα λοιπόν, στα Ελληνικά είναι συνώνυμα με τη ζωή και το θάνατο. Μιλώντας για αλήθεια και ψέμα μιλάμε για ζωή και για θάνατο. Έτσι είναι δύσκολο να καταλάβουμε πόσο

σημαντική είναι η λογική, όταν ως λογική εννοούμε αυτό που στα βιβλία και στα συνήθη αμφιθέατρα των πανεπιστημίων, κυρίως αλλά και των σχολείων της Β'βάθμιας εκπαίδευσης αποκαλείται ως επιστήμη της Λογικής ή ως απλά, λογική, ένας τομέα των μαθηματικών επεκτεινόμενος ευγενικά και στη φιλοσοφία και τις άλλες επιστήμες τις αποκαλούμενες μάλιστα ανθρωπιστικές απ' όσους μεταφράζουν εκείνο το Χιούμαν Σάηενς σε ανθρωπιστική επιστήμη ή επιστήμη του ανθρώπου.

Ρήμα	Ενέργεια	αποτέλεσμα	αποτέλεσμα		ουσιαστικό
λέγω	Λέξη	λεχθέν	λεγμένο	λέγμα	λόγος
πράττω	πράξη	πραχθέν	πραγμένο	πράγμα	πράγος
φέγγω	Φέξη	φεχθέν	φαιγμένο	φαίγμα	φώγος
Ψέγω	Ψέξη 2	ψεχθέν	ψεγμένο	Ψέγμα Ψήγμα	Ψόγος
θέτω	θέση	τεθέν	θεσμένο	Θέγμα	Θώκος;
πήζω	πήξη	πηχθέν	πηγμένο	Πήγμα	Πήκτης
πέλω	πόλη	ποληθέν	πολημένο	πέλμα	Πόλος
παίζω	παίξη	παιχθέν	παιγμένο	παίγμα	Παίκτης

Με κόκκινο φαίνονται οι γραμματικά σωστοί τύποι που δεν χρησιμοποιούνται στην καθημερινότητά μας.

Οι τύποι αυτοί είναι κατανοητοί και θα μπορούσαν να είναι σε χρήση ΑΝ η γραμματική ήταν βίωμα των ανθρώπων, ΑΝ είχαμε την γραμματική παιδεία. Εδώ, ως γραμματική (literacy) εννοούμε την έννομη-έντεχνη οργάνωση του λόγου. Άνομη τέχνη δεν υπάρχει όπως και άλογος λόγος, Πόσο άραγε απέχει η τέχνη από το νόμο και πόσο ο νόμος από την τέχνη;

² Γουδιανό Ετυμολογικό Λεξικό. Ψόγον, ἐκ τοῦ ψέξιν, ἢ ψέξασθαι, ὃ ἐστὶ καταισιάσασθαι, ἢ μέμψασθαι.

Τι είναι η ελευθερία;

Η λέξη ελευθερία έχει μια ιστορία μεγάλη και ταραγμένη. Πολλοί ύμνο γράφτηκαν για αυτήν και πολλοί άνθρωποι έδωσαν τη ζωή τους για αυτήν. Είναι λοιπόν πολύ λογικό να σκεφτεί κανείς αν, για αυτή τη λέξη υπήρξαν παρανοήσεις και αλλαγές της σημασίας της. Είναι προσφιλής μέθοδος στους έχοντες την εξουσία να παρουσιάζουν την πραγματικότητα έτσι ώστε οι εξουσιαζόμενοι να νοιώθουν άνετοι μέσα σ' αυτήν κι ας μην είναι. Ας δούμε λοιπόν τι σημαίνει για μας, τους καθημερινούς ανθρώπους στο κράτος που ανεμίζει η σημαία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως αυτή δημιουργήθηκε μετά τους δυο τελευταίους παγκόσμιους πολέμους, και μετά τον διαφωτισμό του Ευρωπαϊκού πολιτισμού με τα νάματα του Ελληνικού αναγεννημένου πολιτισμού.

Τα λεξικά που έχουν καθιερωθεί ως δόκιμα και έγκριτα και χρησιμοποιούνται ευρέως γράφουν:

1, Η πλατειά χρησιμοποιούμενη σήμερα Βικηπαίδεια:

Η **ελευθερία** είναι, για έναν άνθρωπο, η δυνατότά του να δρα κατά [βούληση](#). Η καθολική ελευθερία, με τα σημερινά δεδομένα, είναι το σωρευτικό αποτέλεσμα της ατομικής, της [κοινωνικής](#) και της [πολιτικής](#) ελευθερίας, καθώς και των εσωτερικών ελευθεριών.

Ατομική

Η ατομική ελευθερία είναι **η δυνατότητα κάποιου να είναι κτήμα του εαυτού του** και όχι [δούλος](#) ή ιδιοκτησία κάποιου. Εδραίωση της ατομικής ελευθερίας έγινε στην [Ευρώπη](#) με το κίνημα του [Διαφωτισμού](#) με το πέρας της [φεουδαρχίας](#).

Κοινωνική

Κοινωνική ελευθερία για κάποιον είναι να μπορεί, πέραν του εαυτού του, να δρα κοινωνικά **χωρίς να περιορίζεται σε εξαναγκασμούς**. Η κοινωνική ελευθερία διασφαλίζεται από τις **ίσες ευκαιρίες και δυνατότητες** σε όλα τα μέλη της κοινωνίας και περιλαμβάνει την ελευθερία της έκφρασης, της εργασίας, την ανεξιθρησκεία κλπ. Κινδυνεύει από τα κοινωνικά στερεότυπα και τις διακρίσεις.^[1]

Πολιτική

Πολιτική ελευθερία είναι να μπορεί ο καθένας να συμμετέχει στο πολιτικό γίγνεσθαι θεσμικά με προτάσεις, επιχειρηματολογία στον διάλογο, ψήφο και έλεγχο των εφαρμοστών της πολιτικής. Περιορισμένη πολιτική ελευθερία παρέχει η αντιπροσωπευτική δημοκρατία. Παράδειγμα πολιτικής ελευθερίας έχουμε στην περίπτωση των πολιτών της [Αθηναϊκής δημοκρατίας](#).

Εσωτερικές ελευθερίες

Πνευματική ελευθερία

Πνευματική ελευθερία είναι το να μην εξαρτάται η σκέψη και ο λόγος από τη βαρύτητα των προλήψεων, των προκαταλήψεων, των αυθεντιών κλπ. Η πνευματική ελευθερία περικλύπεται από την [προπαγάνδα](#), την παραπληροφόρηση, τα επιβαλλόμενα πρότυπα, τα δόγματα, περιορίζεται από την κατευθυνόμενη πληροφόρηση, τα προβαλλόμενα πρότυπα, τις προλήψεις, τις προκαταλήψεις, τις αυθεντίες, υποστέλλεται από την ημιμάθεια, την άγνοια κλπ.

Ψυχολογική ελευθερία

Ψυχολογική ελευθερία έχουμε όταν ελαχιστοποιείται μέσα μας η επίδραση από τους φόβους μας, τις ανασφάλειες, τα άγχη μας κλπ.

Ηθική ελευθερία

Η ισορροπία στην πάλη μεταξύ των ενστίκτων, των παρορμήσεων και της υποταγής τους χάριν ανώτερων ιδεών και αξιών καθορίζει το επίπεδο της ηθικής ελευθερίας. Η ηθική ελευθερία έχει δύο δρόμους: την απελευθέρωση από πάθη και αδυναμίες ή την απελευθέρωση από συμπλέγματα και δεσμά της ηθικής.

Αν ορίσομε ως ελευθερία την μη ύπαρξη περιορισμών, τότε η ελευθερία του λόγου συνεπάγεται και την άνευ περιορισμών προπαγάνδα της κατάλυσης αυτής της ‘ελευθερίας’ του λόγου. Είναι λουπόν, εξ ορισμού αυτοκτονημένος ο λόγος αν ο ορισμός της ελευθερίας τεθεί έτσι, αν ορίσομε την ελευθερία ως ανυπαρξία των περιορισμών. Στον έτσι ορισθέντα ελεύθερο λόγο, τον χωρίς περιορισμούς έχει ενσωματωθεί μέσα του η ίδια του η **αυτοκτονία και μάλιστα ‘φιλοσοφικά’ με τον λεγόμενο πλουραλισμό, την αποδοχή δηλαδή πολλών απόψεων ως αληθειών και όχι ως αληθών απόψεων της μιας και μοναδικής αλήθειας.** Έτσι, μέσα στα ‘κάθε’ λογής εκφραστικά μέσα και αντικείμενα έκφρασης περιέχεται και θεσμοθετείται και ‘κάθε’ νοητική και συμπεριφορική διαστροφή και ‘κάθε’ ύμνος του θανάτου. Αφού θεσμοθετηθεί η καθολικότητα της ελευθερίας της έτσι ορισθείσας, ως κατάργησης των ‘κάθε εμποδίων’ πετιέται πρώτη-πρώτη η σεξουαλική λεγόμενη διαστροφή, η παιδεραστία, η κτηνοβασία και διάφορες παραλλαγές τους, νόμιμες πια σε ορισμένες προοδευμένες χώρες στις βόρειες πεδιάδες της Ευρώπης. Μετά πετιέται η λατρεία των ζώων και η θέση τους ως ισότιμα ή και προνομιούχα μέλη οικογενειών ή αφεντικά μοναχών ανθρώπων όταν παιδιά πεθαίνουν από πείνα και λαοί ολόκληροι διαλύονται και σκορπάνε πηδώντας στις θάλασσες και στα σκλαβοπάζαρα για να ξεφύγουν από τη φωτιά. Πεινασμένοι ράβουν τα ρούχα των χορτάτων που δεν ξέρουν πια να ράψουν τα δικά τους. Αυτοί οι πεινασμένοι είναι δούλοι των αφεντάδων τους αλλά και των χορτάτων πελατών των αφεντάδων τους, δούλων πελατών κι αφεντάδων πελατών επειδή και οι χορτάτοι μπορούν να είναι δούλοι και να έχουν αφεντάδες. Άλλωστε, ένα στρώμα χορτάτων δούλων πάντα κρατεί καλά την εξουσία των αφεντάδων, χωρίς αυτούς τους χορτάτους δούλους,

Τι σημαίνει λέω την αλήθεια και τι σημαίνει είμαι ελεύθερος;

εξουσία δεν χρίζεται. Είναι λοιπόν σημαντικό να γνωρίζουμε τι είναι ελευθερία και γιατί τόσοι και τόσοι μαρτύρησαν για την ελευθερία. Άξιζε να πεθάνουν, αξίζει να πεθάνουμε κι εμείς ή είναι μάταιο όπως πολλοί διατείνονται. Τι είναι λοιπόν η ελευθερία; Ένα τέχνασμα για να υποδουλώσουν οι πονηροί τους βλάκες; Μια παραλλαγή της λογικής που γίνεται πονηριά; Ή κάτι άλλο. Ποια σχέση μπορεί να έχει η ελευθερία με τη λογική;

Έτσι, με αυτό τον ορισμό της ελευθερίας του λόγου νομιμοποιούνται οι 'τέχνες' της κατάλυσης της λογικής. Η διαφήμιση καταναλωτικών προϊόντων και κάθε επίκληση των αισθήσεων για πειθώ και επιβολή συμπεριφοράς τρέφουν και τρέφονται από αυτές τις 'τέχνες'. Αυτές οι 'τέχνες' καταλύουν 'θεσμιδόθεν' και την ελευθερία του λόγου στους πολιτισμούς όπου η λογική δεν σχετίζεται με το λόγο. Σ' αυτούς τους πολιτισμούς, είναι όχι 'εύλογη' αλλά μάλλον συμβατή η θέσπιση της κοινωνικής αυθαιρεσίας και ο περιορισμός της λογικής στα καθήκοντά της τα σχετικά με τα συστήματα παραγωγής και τα τεχνήματα του ανθρώπου ερήμην αυτού του ανθρώπου. Έτσι ο άνθρωπος γίνεται εξάρτημα των τεχνημάτων του.

Η ελευθερία πρέπει να ξαναβρεί το νόημά της δίπλα στη λογική της λέξης του λόγου. Επειδή μόνο ο ... έλλογος! λόγος μπορεί να είναι ελεύθερος. Πρέπει να τον πούμε οι νεοέλληνες έλλογο το λόγο μας, δεν μας αρκεί η λέξη του η λογική. Μας δηλώνει την Στη γλώσσα όπου λόγος είναι λογικός και οι λέξεις είναι λογικές ως απόρροιες λογικών συλλογισμών, η ελευθερία του λόγου είναι συνυφασμένη και αναπόσπαστα συνδεδεμένη και συλλειτουργική με τον ίδιο το λόγο. Η υπεράσπιση αυτού του λόγου, με κάθε μέσο είναι ταυτόσημο με την ύπαρξη έλλογων όντων. Η υπεράσπιση της λογικής είναι ταυτόσημη με την υπεράσπιση και την καλλιέργεια της χαράς να βλέπεις τα τέκνα σου και τα τεχνήματά σου και να τα χαίρεσαι. Επειδή η ελευθερία είναι η ικανότητα να χαίρεσαι τα προϊόντα των οργανισμών και των έργων σου και όχι η ασυδοσία της ανυπαρξίας περιορισμών. Η ανυπαρξία περιορισμών είναι το αίτημα όποιου ζητά τον παραλογισμό, είναι το αίτημα όποιου δεν μπορεί να πειστεί από του λόγου τη λέξη και γι αυτό δεν μπορεί να χαρεί τα ποιήματά του, τα τέκνα του και τα τεχνήματά του τα δικά του και των όσων την ύπαρξη κοινωνεί. **Η ισότιμη αντιμετώπιση του σκοταδιού και του φωτός, του λογικού και του παράλογου δεν είναι ελευθερία είναι ύβρις πηγάζουσα από την ανικανότητα κοινωνίας.**

Η καθολική 'ελευθερία του λόγου' προστατεύει, προφανώς, και την ίδια την αρχή η οποία επιβάλλει αυτή την καθολική ελευθερία όπως επίσης και την άρνησή της.

Η άρνηση της ελευθερίας του λόγου είναι και αυτή προστατευόμενη από την ελευθερία του λόγου όπως και η άρνηση της λογικής.

Έτσι, με τους πλουραλισμούς και τις ελευθερίες των αστοιχείωτων δήθεν ακαδημαϊκών δασκάλων βουλιάζει κάθε έννοια ελευθερίας. επειδή οι φτηνές πόρνες της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης πληρώνονται με τις δημοσιεύσεις σε γλώσσες όπου η λογική δεν παράγεται από τον λόγο και οι λέξεις ουδεμία σχέση έχουν με τη λογική. Έτσι οι φιλόλογοι μάλλον εχθροί της λογικής αποδεικνύονται παρά φίλοι κάποιου λόγου που ποτέ δεν συνάντησαν στα μαγαζιά που φοίτησαν και τους έντυσαν κατάλληλα για άσκηση ένστολης εξουσίας στην Ελλάδα.

Η εισβολή όμως των αντιλήψεων περί της έννοιας της ελευθερίας δεν περιορίζεται μόνο στις πανεπιστημιακές δομές. Είναι πολλοί και αξιόλογοι οι διανοούμενοι που έχουν παρουσιάσει σημαντικό έργο όπως ο κος Βασδέκης με το πρωτότυπο ετυμολογικό λεξικό στο οποίο εισάγει ρηξικέλευθες απόψεις για την ετυμολογία των λέξεων, ριζικά αντίθετες με τις καθεστηκυίες επίσημες αντιλήψεις. Στο λήμα του λεξικού του Βασδέκη διαβάζουμε:

ελεύθερος ☞Στον Όμηρο συναντάται σε δύο φράσεις: «ελεύθερον ήμαρ» (= η ημέρα της ελευθερίας) και «ον ειώθασι τω Δίι υπέρ ελευθερίας ιστάναι κρατήρα, οι τους πολεμίους αποσάμενοι» (σχολ.). Ζ. 528. Τα προηγούμενα δείχνουν ότι ελεύθερος είναι αυτός που μπορεί να απωθήσει τους εχθρούς του, προς αποφυγή υποδουλώσεως. Ο δυνάμενος να αποδιώξει, πλήξει, προσβάλλει (ελαύνω, ελεύσομαι, μέλλ. του έρχομαι) τον εχθρό του. Ο ελαύνων επί ετέρου (αντιπάλου), δηλαδή ελευ + έτερον > ελεύτερον > ελεύθερον (τ>θ) (Λευ-τ-έρης = Ελευθέριος)☞το αντίθετο του δούλου, απαλλαγμένος από κάποιο πράγμα, ανεξάρτητος. ελευθερία, ελευθέριος, ελεύθαρος, ελευθέρια, ελευθεριάζω ελευθεριότης, ελευθερόω, ελευθερώνω, ελευθέρωσις, ελευθέρωμα, ελευθερωτής, ξελευθερώνω, απελευθερώνω, απελευθέρωσις, απελεύθερος, Ελευθέριος, Λευτέρης, λευτεριά, λευτερώνω. ΒΑΣΔΕΚΗΣ Ν. ΣΤΑΥΡΟΣ 'ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ'

As δούμε όμως την ιστορία της λέξης. Πέραν των αναφορών του Βασδέκη έχουμε και την θεά την Ελευθώ, έχουμε πριν από αυτήν την προκάτοχό της την Ειλείθια. Αντιγράψω από την Βικηπέδια:

Η **Ειλείθια** ή **Ειλειθία** ήταν δευτερεύουσα θεότητα της [Ελληνικής Μυθολογίας](#). Απαντάται και με τα ονόματα **Ειλήθια**, **Ελεύθεια**, **Ελενθώ** ή και **Ελειθώ**.

Ήταν η θεά της γέννησης και των πόνων του τοκετού. Βοηθούσε τις γυναίκες να γεννήσουν και ν' αντέχουν τους πόνους της γέννας. Πριν και μετά την γέννα, οι γυναίκες της πρόσφεραν διάφορα αφιερώματα. Επειδή όμως πολλές γυναίκες πέθαιναν κατά τη διάρκεια του τοκετού, θεωρήθηκε και ως η θεά που προκαλεί θάνατο στις γυναίκες την ώρα του τοκετού. Τη λάτρευαν, επίσης, και ως θεά που φροντίζει τα νεογέννητα.

Η ονομασία Ειλείθια, κατά τον Αδ. Ι. Αδαμαντίου φαίνεται να παράγεται εκ των αρχαίων ρημάτων "ειλέω" (=στενοχωρώ, πιέζω κλπ) και του "θύω" (=στενάζω με ορμή, τρελαίνομαι). **Κατά την αρχαία παράδοση το όνομα αυτό οφείλεται σε ικετευτική κραυγή των επιτόκων: «Ελθέ!», «Ελθέ!» με την οποία και καλούσαν τη θεά σε βοήθεια.**

Η γέννηση της Αθηνάς από το κεφάλι του Δία, δεξιά πιθανώς Ειλείθια.
Λεπτομέρεια από Αττικό μελανόμορφο αμφορέα, 550-525 π.Χ.)

Οι περί αυτής μύθοι ποικίλλουν, αν και πολλές φορές αντιφάσκουν. Ο [Όμηρος](#) πρώτος την αναφέρει ως "έφορο" του τοκετού, και της απελευθέρωσης της εγκύου, προστάτης θεά των επιτόκων. Κόρη του [Δία](#) και της [Ήρας](#) και αδελφή της [Ήβης](#), του [Άρη](#) και του [Ηφαίστου](#). Υπηρετεί την Ήρα αλλά δεν διστάζει όμως ν' απελευθερώσει τη [Λητώ](#), παρά τη ρητή απαγόρευση της μητέρας της Ήρας, για να γεννηθούν ο [Απόλλωνας](#) και η [Άρτεμη](#), καθώς και την [Αλκμήνη](#) για να γεννηθεί ο [Ηρακλής](#).

Προγενέστερα όμως αναφέρεται ο πληθυντικός "[Ειλείθιαι](#) ως θυγατέρες του Δία και της Ήρας οι οποίες και χαρακτηρίζονται "[μογοστόκοι](#)" (=επίφοροι πόνων). Σημειώνεται ότι οι ωδίνες τοκετού, στην εποχή του [Ομήρου](#), συγκρίνονταν με αόρατα λεπτά βέλη που έριχναν οι "Ειλείθιες" και που διαπερνούσαν το σώμα της τίκτουςας γυναίκας προκειμένου έτσι να εξευμενιστεί. Χαρακτηριστικός είναι και ο μύθος για τη [Λητώ](#) που επί 9 ημέρες ανέμενε, την κρατούμενη από την [Ήρα](#), Ειλείθια (Όμηρ. ύμνος προς Απόλλωνα 117-130).

Ο [ΗΣίοδος](#) την θεωρεί αρωγό θεά του τοκετού, ενώ ο [Ωλήν](#) (ένας γηραιός ιερός αοιδός της Ελευσίνας) **την θεωρεί μητέρα του Έρωτα που οι μετ' αυτής σχέσεις είναι ευνόητοι**. Ο ίδιος αυτός ποιητής την αποκαλεί "[Εύλινον](#)" (=καλώς κλώθουσα) και όπως παρατηρεί ο [Παυσανίας](#) (IX 27,2) μάλλον την συγγέει με την Μοίρα

Τι σημαίνει λέω την αλήθεια και τι σημαίνει είμαι ελεύθερος;

της ζωής θεωρώντας την όμως αρχαιότερη του Κρόνου δίνοντας έμφαση στην αρχή των πραγμάτων.

Στη [Τεγέα](#) η θεά ονομαζόταν "Αυγή εν γόνασι" γιατί ταυτιζόμενη με την Αυγή γονατιστή γέννησε τον Τήλεφο. Εν τούτοις στο [Αίγιο](#) (από αρχαία νομίσματα) η Ειλείθια εικονίζεται όρθια με τον αριστερό βραχίονα υψωμένο και το χέρι ανοικτό ως σημείο έκπληξης, ενώ στο δεξί φέρει πυρσό, σύμβολο της ζωής. Κατά τη δωρική παράδοση η λατρεία της θεάς μεταδόθηκε από την [Κρήτη](#) σε όλη την αρχαία Ελλάδα.

Η θεά των τοκετών λατρευόταν πάρα πολύ στην Κρήτη ως σύμβολο της [μητρότητας](#) και της [γονιμότητας](#). Τα ιερά της βρίσκονταν κυρίως σε σπήλαια γεγονός που φανερώνει την αρχέγονη λατρεία της θεότητας. Τα [Ελευσίνα Μυστήρια](#) που σχετίζονται με τον κύκλο της βλάστησης υποστηρίζεται ότι μεταφέρθηκαν από την Κρήτη στην Αττική, ενώ είναι εμφανέστατη η ετυμολογική συγγένεια του ονόματος της θεάς και των μυστηρίων που σχετίζονται με τον ερχομό (ελεύθω - έλευσις - Ειλείθια - Ελευσίνα), με τη γέννηση.

Η θεά είχε πολλά ιερά στην Κρήτη, ιδιαίτερα στις κεντρικές περιοχές, και η λατρεία της που ήταν διαδεδομένη όσο οπουδήποτε αλλού, διατηρήθηκε μέχρι τα ελληνιστικά χρόνια και την παλαιοχριστιανική εποχή, από όσα μαρτυρούν τα ανασκαφικά ευρήματα στους τόπους - σπήλαια λατρείας. Στην Κρήτη τα ονομαστότερα λατρευτικά ιερά σπήλαια της θεάς ήταν στην Αμνισό, στην Ολούντα, στο Δικτυνναίο και στην Ίνατο, αλλά η κύρια έδρα της θεάς ήταν στην αρχαία [Λατώ](#).

Ο πρώτος κοινωνός της νόησης είναι ο σκεπτόμενος νοήμων άνθρωπος, δυνάμει ικανός να κοινωνήσει με άλλους ανθρώπους³. Στο ξεκίνημα της κοινωνίας μας με τους άλλους ανθρώπους, οι λέξεις που λέμε, σημαίνουν την παρουσία μας. Αν και οι λέξεις⁴ δεν είναι ο μοναδικός τύπος και φορέας της κοινωνίας, οι λέξεις πάντα στάθηκαν το πιο σημαντικό αλλά και πολυσήμαντο μέσο κοινωνίας των ανθρώπων. Αν οι εικόνες και οι ήχοι και οι γεύσεις και τα χάρδια και οι οσμές, συνθέτουν κίνητρα επιθυμιών μάλλον παρά σκέψεων, οι λέξεις παραμένουν ως οι φορείς της νόησης του ανθρώπινου νου, εκφράζοντας ανέκφραστα με άλλους τρόπους νοήματα. Μέσω των νοημάτων αυτών οι άνθρωποι συνεννοούμαστε. Ας συνεννοηθούμε λοιπόν και για το νήμα που σημαίνει η λέξη ελευθερία. Ποιο είναι το νόημα της ελευθερίας;

---

³ Σαν τον μάγειρα που δοκιμάζει το φαί που μαγειρεύει.

⁴ ένα χαμόγελο και μια ζωγραφιά, μια κίνηση και ο ήχος ενός οργάνου μπορούν να σημάνουν πολλά,

Η Λέξη που κόσμησε τη θεότητα, των λεχόνων ήταν σε μια πρόωμη μορφή η λέξη Ειλήθια⁵. Η Ειλήθια κατ' άλλους Ειλείθια έγινε αργότερα Ελευθώ και αργότερα Ελευθερία. Πλέοντας (νέωντας ή νοώντας) προς αυτή τη λέξη που γέννησε την Ελευθερία, σηκώνονται σαν κύματα να πλύνουν την πλώρη της ψυχής μας οι έννοιες της λοχείας, της ραστώνης μετά τις ωδίνες του τοκετού, της έγνοιας και των φόβων και των ελπίδων μετά την πρώτη πλεύση (νεύση) του νου στο πέλαγος για την αρματωσιά της ψυχής, μετά την πρώτη αναζήτηση από το μωρό του μαστού της μάνας που το βυζαίνει και το νανουρίζει και το βλέπει κόρη μεγάλη ή γιό να ερωτεύεται και να κοινωνεί. **Αυτή είναι η Ελευθερία. Αραγμα μαζί και ξεκίνημα.** Στιγμή απολογισμού και οραματισμού, στιγμή αποφάσεων και ανασκόπησης. Ας είναι αιώνια η μνήμη της Ειλήθιας και έτη πολλά στην Ελευθερία.

Επίλογος:

- Η ελευθερία δεν είναι η έλλειψη των εμποδίων, είναι η χαρά του τοκετού, και της δημιουργίας, είναι η έλευση του καινούριου.
- Ελεύθερος δεν μπορεί να είναι ο ψευδής. Ο ψευδής είναι πεσμένος χάμω, αν δεν είναι αληθινός, αν δεν λέει με πράξεις και λόγους την αλήθεια.
- Ελεύθερος είναι όποιος μπορεί να χαίρεται τα δημιουργήματά του. Ο ελεύθερος είναι αληθινός και ο αληθινός είναι ελεύθερος.
- Η αλήθεια εκφράζεται με πράξεις, η ελευθερία είναι η αίσθηση της αλήθειας.
- **Μέτρο της αλήθειας η αγάπη.**

---

⁵ ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΥ

Καὶ πάλιν, Ειλήθια, Λυκαινίδος ἔλθῃ καλεύσης εὐλοχος ὠδίνων ὧδε σὺν εὐτοκίῃ· ὡς τότε νῦν μὲν, ἄνασσα, κόρης ὕπερ· ἀντὶ δὲ παιδὸς ὕστερον εὐώδης ἄλλο τι νηὸς ἔχοι.

Σημειώσεις

¹ Ἰ Λεξικό Σούδα: **Ἀνάπαυλαν**: ἀνάπαυσιν. ἀνάπαυσις δὲ ὁ μέλλων βίος. σὺν ἑτέροις ἀξιολογώτατοις ἀνδράσι τῷ πολέμῳ δοὺς τὴν ἀνάπαυλαν. Μένανδρος· ὡδὶ γὰρ Οὐννων ἡγεμῶν μέγιστος ἔτυχεν ἀναπαύλης. τούτεστιν ἀπέθανε. καὶ Ἰ Αναπαύλας, πέμψεις πρὸς τοὺς νεκρούς. τίς εἰς ἀναπαύλας ἐκ κακῶν καὶ πραγμάτων; κηρύσσει ὁ Χάρων, καὶ ὡς τόπους καταλέγει· **τίς εἰς τὸ Λήθης πεδίων; Λήθης πεδίων χωρίον διατετύπωκεν ἐν ἄδου οὕτω λεγόμενον· ὡς καὶ Αὐαίνου λίθον.** τίς εἰς ὄνου πόκας; οὕτω λέγουσι τὸ ἄχρηστον· οὐδὲ γὰρ αἶ τοῦ ὄνου πόκαι χρησιμεύουσιν. ἐπὶ τῶν ἀνηνύτων.

Ἄνέφελον: ὑπὸ μηδεμιᾶς νεφέλης κρυβῆναι δυνάμενον. Σοφοκλῆς· ἀνέφελον ἐπέβαλες οὐποτε καταλύσιμον, οὐδέποτε λησόμενον ἡμέτερον οἶον ἔφυ κακόν. ἀντὶ τοῦ οὐ καταλυόμενον, **λήθης τυχεῖν μὴ δυνάμενον.**

Ἄπετάφρευον: Μένανδρος· οἱ Ῥωμαῖοι γὰρ οὐκ ἀπετάφρευον τὸ πρότερον οὔτε μὴν ἐν ἐπιστήμῃ πάμπαν τὸ τοιόνδε εἶχον πρότερον, ἢ Μαυρίκιον τὸν Παύλου ἡγήσασθαι τοῦ ἔφου πολέμου. ἐπειδὴ δὲ, ὅτε τὴν στρατηγίαν εἶχεν, ἡγεμονεύουσιν αὐτῷ τῆς ἐπὶ τὴν βασιλείαν ἀτραποῦ, τὸ τοιόνδε ῥαθυμία παροφθὲν ἐς τὸ δέον ἐπανήγαγε. **Ῥωμαίοις γὰρ μὴ βουλομένοις ἦν τὸ χρῆμα καὶ εἰς λήθην κατώλισθε. πόνος γὰρ ὄκνω πολέμιος.**

Ἄρχιλοχος: **ὅτι τῶν σπουδαίων οὐδὲ θανόντων οἱ θεοὶ λήθην τίθενται.** Ἄρχιλοχον γοῦν ποιητὴν γενναῖον τᾶλλα, εἴ τις αὐτοῦ τὸ αἰσχροεπὲς καὶ τὸ κακορρημον ἀφέλοι, καὶ οἶονεὶ κηλίδα ἀπορροῦψαι,

Ἄτεκνία: ἢ λήθη. **Δαβίδ· ἀνταπεδίδοσάν μοι πονηρὰ ἀντὶ ἀγαθῶν καὶ ἀτεκνίαν τῇ ψυχῇ μου. ὡς διὰ τῶν τέκνων φυλαττομένης τῆς μνήμης.**

Λῆσις: ἢ λήθη. Σοφοκλῆς· καὶ τὰ λοίσθ' αὐτῇ τοῦ βίου, τὰ δ' ἐν μέσῳ ἢ λῆστιν ἔχεις ἢ δι' οὐδενὸς ποιῆ. ἢ τοῦ ζῆν ἐπιλέλῃσαι, ἢ οὐ φροντίζεις. Οἰδίπους. ἐνταῦθα γὰρ μοι κείνα συγκομίζεται. τουτέστι διὰ τοῦ τέλους καὶ τὰ μέσα τοῦ βίου εὐτυχῆσει. προσδοκῶν γὰρ σὺ ὠφελῆθησέσθαι παρ' ἐμοῦ, ὅταν ἀποθάνω, ζῶντα με γηροβοσκήσεις.

Ληθεδών: λήθη. **Λήθη δὲ ἐστὶν ἀποβολὴ ἐπιστήμης.** ἐν Ἰ Επιγράμμασι· ἔργα δὲ φῶτων ἐς ταχινήν ἔρρει τοιάδε ληθεδόνα.

Λήθη. ὁ δὲ τοὺς θεοὺς ἐξηγητὰς ἀπεγράφετο μάλα ἀκριβῶς, εἰς τὸ τῆς λήθης γῆρας, ὡς ἔφη ὁ Πλάτων, ὑπομνήματα καταλείπων ἑαυτῷ καὶ ἀποθησαυριζόμενος.

Τι σημαίνει λέω την ἀλήθεια και τι σημαίνει εἶμαι ελεύθερος;

Λήθην κυνῶν: λήθην ἐμποιοῦντων φαρμάκων. τῶν τετολμημένων σφίσι λήθην καταχέαντες. ἀντὶ τοῦ τολμητῆται γενόμενοι.

Λήθης πεδῖον· ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων.

Ληθότης: ἡ ἐπιλησμοσύνη.

Λήθω: λανθάνω. καὶ Λήσομεν ὁμοίως.

Λήθωσι γάρ τοι καὶ ἀνέμων διέξοδοι θήλειαν ὄρνιν, πλὴν ὅταν τόκῳ σπαρῇ. ἔστι δὲ ταῦτα ἐκ τοῦ Οἰνομάου Σοφοκλέους. καὶ ζῆτει ἐν τῷ διέξοδοι.

ⁱⁱ Παρακάτω δεν θα μιλάμε για επιστήμες του ανθρώπου επειδή όλες οι επιστήμες είναι του ανθρώπου και είναι ανθρώπινες για χάρη του ανθρώπου. Τις επιστήμες της κότας και του αλόγου ας τις μελετήσουν οι κότες και τα γαϊδούρια. Ο κατακερματισμός της επιστήμης σε δεκάδες ‘επιστήμες’ και κλάδους ‘επιστημών’ κομματιάζει την επιστήμη χάριν της εκμετάλλευσης ανθρώπων από άλλους ανθρώπους. Για να γίνει δυνατή η εκμετάλλευση ανθρώπων από άλλους ανθρώπους, πρέπει οι εκμεταλλεζόμενοι να μην μπορούν να συνεννοηθούν και να αντιδράσουν ως σύνολο. Αν αυτό γίνεται τότε οι ασυνεννόητοι μεταξύ τους άνθρωποι εύκολα γίνονται δούλοι χωρίς να το καταλαβαίνουν και χωρίς να αντιδρούν. Η υπακοή παρά την νόηση, ανόητων δηλαδή ανθρώπων, είναι βασικό χαρακτηριστικό της δουλείας σε αντίθεση με την συνειδητή πειθαρχία. Η συνειδητή πειθαρχία προϋποθέτει να βλέπουν όλοι τι κάνουν, να έχουν δηλαδή την είδηση όλοι μαζί την ίδια δηλαδή να έχουν συνείδηση και να άρχονται όχι από κάποιον πιο έξυπνο από τους άλλους αλλά από την πειθώ. Να είναι δηλαδή όλοι και ανοιχτομάτηδες και πεισμένοι για ό,τι κάνουν.